

บทบาทนักศึกษากับกระบวนการประชาธิปไตย

75 ปีที่ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สังคมไทยรู้จัก “ประชาธิปไตย” ดีแค่ไหน เรารู้หรือไม่ว่าหลักการและเจตนารมณ์ของประชาธิปไตยคืออะไร หรือว่าเรารู้จักประชาธิปไตยเพียงแค่เปลือกนอก เพียงแค่รูปแบบหรือพิธีกรรม เพราะเรารับหลักการปกครองในระบอบนี้มาจากต่างประเทศ ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่รู้หลักการประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ไม่รู้จักใช้สิทธิ และไม่รู้จักหน้าที่ของประชาชนในฐานะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

สถาบันนโยบายศึกษา โขนคำถามนี้ไปยังนิสิตนักศึกษา 8 สถาบันในจังหวัดภาคใต้ ได้แก่ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลาและพัทลุง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสงขลาและปัตตานี มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา และราชภัฏยะลา มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย และมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ เชิญพวกเขาเข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการกันในวันที่ 8-9 กันยายน ที่โรงแรมบีพี สมิหลาบีช รีสอร์ท ที่มีธรรมชาติงดงาม เราเชิญวิทยากรผู้มีความรู้และประสบการณ์จริงในชีวิตที่เกี่ยวพันกับการเรียกร้องและเกี่ยวพันกับขบวนการประชาธิปไตยมาให้ความรู้และตอบคำถาม เราจัดเวทีให้นักศึกษาต่างสถาบันได้มาแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน และท้ายที่สุด เราให้ออกาสักนักศึกษาได้ขึ้นมาแบ่งปันข้อสรุปจากการระดมความคิดในช่วงเวลาสั้นๆ

นักศึกษาส่วนใหญ่บอกว่าเวลา 2 วันนั้นน้อยเกินไปสำหรับกิจกรรมดีๆ เช่นนี้ พวกเขาอยากจะมีเวลาที่จะทำ ความรู้จักกันให้ดีกว่านี้ ได้เรียนรู้และแบ่งปันความคิดเห็นซึ่งกันและกัน นักศึกษาไทยพุทธและมุสลิมได้เข้าใจถึง ปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน เพื่อจะได้ร่วมกันแก้ และสร้างความเป็นประชาธิปไตยในสถาบันของพวกเขา ก่อน แล้วจึงขยายออกไปรอบข้าง ออกไปนอกรั้วมหาวิทยาลัย เข้าไปในชุมชน และขยายไปสู่เขตจังหวัดและภูมิภาค

อ.จางรงค์ แรกพิณิจ

อาจารย์จางรงค์ แรกพิณิจ จากมหาวิทยาลัยทักษิณ บอก นักศึกษาว่า เมื่อใดที่มีคนสองคนรวมกลุ่มกัน เมื่อนั้นการเมืองก็เกิดขึ้น เพราะการเมืองคือการตัดสินใจร่วมกันในการใช้ ทรัพยากร เมื่อทรัพยากรมีจำกัดเกินกว่าสองคนนั้นจะใช้อย่าง สบายสบาย จึงต้องมีทั้งการขัดแย้งและการประนีประนอมกัน เพื่อจะใช้ทรัพยากรนั้นให้เป็นประโยชน์มากที่สุด การเมืองในมหาวิทยาลัยคือการตัดสินใจร่วมกันว่าจะใช้ งบประมาณอย่างไรและที่ไหน ถ้านักศึกษาเข้าใจการเมือง (ไม่ว่าจะในบ้าน มหาวิทยาลัย หรือชุมชน) ก็จะสามารถถวาทบทบาทตนเองได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ในอดีต นิสิตนักศึกษาเคยมีบทบาทในการเรียกร้องประชาธิปไตยจากผู้อำนาจคือทหารและกลุ่มมอมาดาประชาธิปไตย มาแล้ว แต่ดูเหมือนว่าการเรียกร้องไม่เคยยุติ แม้กระทั่งเมื่อมีรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ซึ่งเคยคิดกันว่าดีที่สุด เป็นประชาธิปไตยที่สุดแล้วก็ตาม ยังเกิดสถานการณ์ให้ต้องเขียนรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2550 อีกจนได้ ใน ความเห็นส่วนตัว อาจารย์จางรงค์ กล่าวว่า ถ้าไม่ยอมให้ฉีกรัฐธรรมนูญกันบ่อยๆ ก็น่าจะเขียนให้สั้นๆ เพียงไม่กี่ มาตรา จะได้ไม่มีใครมาอ้างว่ารัฐธรรมนูญไม่ดีจึงต้องฉีกทิ้ง

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เขียนเรื่องสิทธิพื้นฐานและสิทธิชุมชนเป็นครั้งแรก ชุมชนต้องมีสิทธิพื้นฐานในการจัดการทรัพยากรเพื่อการดำรงชีพหรือยังชีพ ควรจะสามารถออกกฎระเบียบเหล่านี้ได้เอง โดยไม่ต้องนำกฎหมายระดับสูงที่ใช้กับคนทั้งประเทศมาเป็นมาตรฐานหรือมาตรการ อาจารย์ยกตัวอย่างเช่นการตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในชุมชน สมาชิกกลุ่มควรจะสามารถออกกฎระเบียบต่างๆ กันได้เอง ไม่ต้องนำพระราชบัญญัติการธนาคารมาบังคับใช้

ในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยในชุมชนและอยู่ใกล้ชิดท้องถิ่น นักศึกษาจะต้องมีจิตสำนึกเรื่องท้องถิ่นและมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน เมื่อชุมชนมีการตัดสินใจในเรื่องใดๆ เช่น การใช้ทรัพยากรร่วมกัน นักศึกษาสามารถจะเข้าไปเสริมความรู้ให้ชุมชนสามารถตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น ส่วนมหาวิทยาลัยในเมือง นักศึกษาก็สามารถจะเข้าไปร่วมในระดับเทศบาลได้เช่นกัน

อาจารย์ให้ข้อคิดว่า สถาบันการศึกษาไม่มีกำลังและบุคลากรเพียงพอจะทำงานด้านชุมชนในทุกๆ เรื่อง ควรหาจุดเด่นของตนเองและเลือกทำเฉพาะเรื่อง คือการแบ่งงานกันทำ และแม้กระทั่งในสถาบันเดียวกันเองก็สามารถจะเลือกทำเฉพาะบางเรื่องเท่านั้น เช่น เรื่องสุขภาพ อาหาร สิ่งแวดล้อม เป็นต้น แต่ต้องมีการประสานกับภาคีเบื้องบนตามสถานการณ์ที่อำนวย

หากนักศึกษาเข้าใจว่าการเมืองคือทุกเรื่องที่เกิดขึ้นคือวิถีชีวิต ก็จะมีบทบาทที่ถูกต้องในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่เพียงแค่ออกไปหย่อนบัตรเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว ทุกพื้นที่สามารถจะทำการเมืองได้ แม้กระทั่งในสามจังหวัดภาคใต้

คุณชัยวัฒน์ สรวีชัย อนุกรรมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน 4 อดีตผู้อำนวยการนิสิตนักศึกษาเรียกร้องประชาธิปไตยยุค 14 ตุลา และเข้าป่าหลัง 6 ตุลา บอกว่า สมัยนี้ข่าวสารการเมืองมีมากมายจนเกือบจะรับไม่ไหว แต่อย่างไรก็ตาม หากนักศึกษาเข้าใจว่าตนเองคือใคร ประชาธิปไตยคืออะไร บทบาทและกระบวนการประชาธิปไตยอยู่ที่ไหน ฯลฯ ก็จะก้าวไปสู่ขั้นตอนของการอ่านและศึกษารัฐธรรมนูญ เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น และวางบทบาทและกิจกรรมที่นักศึกษาจะมีการปฏิสัมพันธ์กับการเมืองได้ คุณชัยวัฒน์ ได้ทำสมุดเล่มเล็ก "คู่มือนักศึกษา เพื่อการเป็นคนดี ทำดีเพื่อตนเองและผู้อื่น การรับใช้ประชาชนและมาตุภูมิ" มาแจกให้แก่ผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกคนด้วย

คุณชัยวัฒน์ สรวีชัย

จากนั้น อาจารย์จันทน์ ได้กล่าวอีกครั้งว่า เมื่อจบการสัมมนาในวันนี้ นักศึกษาควรจะมีพลังใจต่อการเมืองใหม่ หากกำหนดโจทย์ที่ถูกต้องและสอดคล้องกับสภาพชีวิตของตน มหาวิทยาลัยได้ต่อไปคือการวางกระบวนการที่จะขับเคลื่อนไปตอบโจทย์นั้น และทำงานต่อไปด้วยตนเอง โดยมีประชาคมในมหาวิทยาลัยร่วมกันกำหนด

อาจารย์ยังฝากคำเตือนว่า ในการทำงานการเมือง อย่าเริ่มที่ประเด็นร้อนแรง อาจทำให้เกิดศัตรูมาก ซึ่งจะเป็นอุปสรรคสำคัญทำให้งานไม่สำเร็จ ควรเล่นประเด็นลึกแต่ไม่สร้างศัตรูที่จะมาทำลายขบวนการ ยกตัวอย่างเช่น เรื่องวัฒนธรรม เป็นเรื่องที่คนทั่วไปรับง่าย ถ้านักศึกษาทำเรื่องใดแล้วสำเร็จก็สามารถจะเปลี่ยนเรื่องอื่นๆ ได้ ส่วนเรื่องคอร์รัปชันนั้นเป็นเรื่องร้อน แม้จะทำได้ดีก็อาจไม่นาน ต้องเลิกถ่ม

จากนั้น ถึงเวลานักศึกษาร่วมกันคิด นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยทั้ง 8 ผลัดกันเล่าประสบการณ์ของตน จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาบอกเล่าเรื่องการพิทักษ์สิทธิที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม บอกว่านักศึกษาต้องแสดงพลัง จัดตั้งเครือข่าย ทำกิจกรรมร่วมกัน จึงจะแก้ปัญหาได้

นักศึกษาจากหลายที่มีประสบการณ์ทางการเมืองในการณรงค์ให้ประชาชนไปลงประชามติในรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2550 ที่เพิ่งจะผ่านมา นักศึกษาบางคนมีความกลัวเรื่องมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ กลัวว่าค่าหน่วยกิตจะแพง นักศึกษามุสลิมมีปัญหาเรื่องการวางงานในโรงอาหารที่ปะปนกันและคนงานที่ไม่ใช่มุสลิม นักศึกษา มอ.หาดใหญ่ เล่าให้ฟังถึงกิจกรรมเสียดตามสาย นักศึกษาจากคณะเกษตร มอ.หาดใหญ่ บอกว่า ที่คณะมีเว็บไซต์ให้ร้องทุกข์ มีการทำโพลสำรวจสวัสดิการนักศึกษา พบว่าค่ารถตู้ๆ ในมหาวิทยาลัยมีราคาแพงมาก ได้ยินว่าทางมหาวิทยาลัยกำลังจะแก้ไขโดยการจัดรถบริการเอง จึงอยากจะเข้าไปมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นตั้งแต่ต้น

นักศึกษาจาก ม.ทักษิณ มีปัญหาเรื่องยื่นขอผ่อนผันค่าเล่าเรียน เบิกเงินกู้ได้ช้า ทำเรื่องขอยกเว้นค่าปรับ ในขณะที่นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยอิสลามยะลามีความข้องใจเรื่องดอกเบี้ยเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา นักศึกษา ม.ทักษิณ วิทยาเขตสงขลา เล่าว่า ที่มหาวิทยาลัยมีชมรมด้านศิลปวัฒนธรรมถึง 10 ชมรม ร่วมกำหนดนโยบายร่วมกัน ทำกิจกรรมต่างๆ เช่น วัฒนธรรมสัญจร ออกค่ายบำเพ็ญประโยชน์ ชมรมค่ายอาสา และกีฬาต่างๆ โดยเล่าว่ามีกิจกรรม 3 สร้าง คือ สร้างคน (สอนน้องให้ทำกิจกรรม) สร้างกิจกรรม (หากิจกรรมใหม่ๆ) และรับใช้สังคม (คือ ค่ายอาสา) บังแอน นักศึกษามุสลิมจาก ม.ทักษิณเล่าประสบการณ์ในการทำกิจกรรมต่างๆ ให้เพื่อนๆ ฟัง

พ.ด.อ.สมพล รุกชากัญจน์

จากนั้นคือการแบ่งกลุ่มระดมสมอง ในกรอบความคิดว่า “นักศึกษาคาดหวังอะไรจากสังคมไทย” โดยมี พ.ด.อ.สมพล รุกชากัญจน์ เป็นผู้จุดประกายความคิดแบบผู้ใหญ่ใจดีเล่าประสบการณ์และตักเตือนนักศึกษาว่า บทบาทนักศึกษากับกระบวนการประชาธิปไตยจะต้องเริ่มจากการศึกษากฎระเบียบดูว่าอะไรเหมาะสม ไม่ใช่การรวมพลังเดินขบวนประท้วงอย่างเดียว

จากนั้นได้ให้ข้อคิดว่า มหาวิทยาลัยนอกและในระบบมีข้อดีและข้อเสีย ถ้าออกนอกระบบจะลดระบบศักดินาได้มาก แต่ต้องหารายได้เลี้ยงตัวเองได้ ถ้าอยู่ในระบบระบบศักดินา ยังคงสูง นักศึกษาต้องอยู่ในกฎระเบียบเข้มงวด แต่ค่าหน่วยกิตอาจจะต่ำกว่า

อย่างไรก็ตาม นักศึกษาต้องสนใจการเมืองและต่อสู้เพื่อสิทธิ หาก 3 จังหวัดภาคใต้ไม่เกิดเหตุการณ์ไม่สงบ จะมีมหาวิทยาลัยแห่งใหม่อีกเพื่อผลิตนิตินักศึกษาออกมาเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น

นักศึกษาแต่ละกลุ่มระดมความคิด

หลังฟังการบรรยายและได้แลกเปลี่ยนระดมความคิด โดยแต่ละกลุ่มประกอบด้วยนักศึกษาจากต่างมหาวิทยาลัย เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดกัน วันรุ่งขึ้นนักศึกษากลุ่มต่างๆ ผลัดกันขึ้นนำเสนอข้อสรุปได้ดังนี้ คือ

กลุ่ม 1 บอกว่า นักศึกษาคาดหวังจะได้รับความเสมอภาคจากสังคม ยกตัวอย่างความไม่เสมอภาคของคุณภาพบุคลากรอาจารย์ในระหว่างมหาวิทยาลัย ความเสมอภาคในการรับเข้าทำงานโดยไม่ถือว่าจบจากที่ไหน ความเสมอภาคระหว่างคนจนและคนรวย โดยเฉพาะการอยู่ใต้กฎหมายที่นักศึกษาเล่าว่าเป็นคนรวยทำผิดกฎจราจรแล้วไม่ถูกปรับ และยังยกกรณีที่นักศึกษาที่ได้รับทุนแล้วถูกยกเลิกเพราะไปแต่งงาน กลุ่มนี้เน้นเป็นพิเศษว่าต้องการมีส่วนร่วมในการร่างกฎระเบียบมหามหาวิทยาลัยจะออกนอกกระบวน

กลุ่ม 2 มีความคาดหวังมากถึง 11 ข้อ คือ 1. อยากให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น 2. อยากให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นในการรับข่าวสาร 3. อยากให้ประชาชนเข้าใจประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ 4. อยากให้สนใจเสียงส่วนน้อย 5. อยากให้พรรคการเมืองสนใจประชาชนมากขึ้น 6. อยากให้ทุกอาชีพมีบทบาททางการเมือง 7. อยากให้ทุกกระบวนการขั้นตอนประชาธิปไตยมีความสุจริต โปร่งใส 8. อยากให้องค์กรอิสระมีบทบาทมากขึ้น ไม่ถูกการเมืองแทรกแซง 9. อยากให้สื่อกระแสหลักเป็นอิสระจากการเมือง 10. อยากให้รัฐคุ้มครองสิทธิชุมชน และ 11. อยากให้ประชาธิปไตยปลอดคอร์รัปชัน แล้วทุกปัญหาจะแก้ไขได้

นักเรียนนำเสนอผลการระดมความคิด

กลุ่ม 3 เริ่มจากการกล่าวกันว่านักศึกษาทั่วไปยังมีความรู้เรื่องประชาธิปไตยไม่มากนัก บางคนไม่ได้เรียนกฎหมายมา ถ้าไม่สนใจก็จะไม่มีความรู้ ถ้าต้องการมีความรู้และพัฒนาต้องสร้างจิตสำนึกให้สนใจด้วยความจริงจังจึงจะได้รับความรู้ใหม่ๆ หากไม่สนใจ ถึงฟังไปก็ลืม ความคาดหวังคืออยากให้ประชาชนและนักศึกษามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เมื่อมีความรู้บ้างเล็กน้อยก็จะกล้าคิดแม้จะไม่ตรงก็ยังมีดี และคาดหวังว่านักศึกษาคควรได้รับการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ต่างๆ เช่น หากบาดเจ็บหรือเสียชีวิตในขณะที่ทำกิจกรรมของมหาวิทยาลัย ควรได้รับการรักษาพยาบาล ค่าชดเชย เป็นต้น

กลุ่ม 4 บอกว่าเมื่อมีปัญหาต้องมองย้อนไปที่ตนเองว่าเข้าใจประชาธิปไตยดีแค่ไหน โดยการปลูกจิตสำนึกสาธารณะให้รู้หน้าที่ของตนต่อส่วนรวม ตระหนักว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ต้องช่วยกันสร้าง คาดหวังว่าคนอื่นต้องมีความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตยเช่นกัน และการมีส่วนร่วมนั้นเกิดจาก 2 ประการ คือสมัครใจ และเป็นหน้าที่ เสียงส่วนใหญ่คือมติที่ต้องปฏิบัติ แต่ควรรับฟังความเห็นของเสียงส่วนน้อยด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างกรณีเวนคืนที่ดิน เจ้าของต้องได้รับค่าชดเชย คาดหวังว่านักศึกษาจะมีเจตคติที่ดีต่อการเมืองว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจธิปไตย และใช้โดยผ่านนักการเมือง คาดหวังว่าจะสามารถถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับจากการสัมมนาครั้งนี้ให้แก่เพื่อน ครอบครัว และครอบครัวได้ จะสามารถจับเข้าคุยกันและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น คาดหวังจะให้คนอื่นเหมือนตนเอง แต่ก็ยอมรับว่าขึ้นกับความสามารถของเขา และสรุปว่าการคาดหวังจะต้องเริ่มต้นที่ตนเองก่อน แล้วค่อยหาคนที่มียุคคมการณ์เหมือนกันมาร่วมกันปลูกจิตสำนึกพื้นฐานให้แก่ทุกคน

บรรยากาศขณะทำกิจกรรมริมหาดสมิหลา

กลุ่ม 5 คาดหวังให้ 1. ประชาชนมีความรู้ในสิทธิเสรีภาพของตนเองก่อนจึงจะเกิดจิตสำนึก 2. เมื่อมีความรู้แล้ว หากไม่ได้รับสิทธิเสรีภาพจะเรียกร้องและป้องกันการถูกละเมิดสิทธิได้ 3. กลุ่มนักศึกษาจะเป็นสื่อกลางรับรู้ความเดือดร้อนและปัญหาของชุมชน และช่วยเป็นปากเสียงแทน รวมตัวกันเรียกร้องยื่นปัญหาต่อผู้มีอำนาจ 4. ทุกคนมี

สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ความเดือดร้อนของทุกคนต้องได้รับการรับฟัง ทุกคนพึงมีสิทธิเข้าถึงบริการของรัฐ เช่น การรักษาพยาบาล หักเทียมกัน มีสิทธิรับรู้ข่าวสารข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายของรัฐ และมีสิทธิที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น กลุ่มนี้ทั้งทำเป็นคำคมว่า “อย่าถามว่าสังคมให้อะไรแก่เรา จงถามตนเองว่าเราให้อะไรแก่สังคมแล้วหรือยัง”

กลุ่ม 6 คาดหวังไว้ 5 ประการ คือ 1. ทุกคนในสังคมมีความรู้ เข้าใจ และปฏิบัติได้ ในสิทธิเสรีภาพ ประชาธิปไตย และไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น 2. สิทธิ เสรีภาพ เสมอภาค มีในสังคมอย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ 3. สังคมมีความกระตือรือร้นที่จะใช้สิทธิตามประชาธิปไตยภายใต้ขอบเขตว่าจะไม่ล่วงล้ำผู้อื่น 4. ผู้นำสังคมแจ้งข้อมูลและมติที่มีผลกระทบต่อสังคมให้ชุมชนได้รับรู้ 5. ลดอำนาจตัวแทน (ผู้แทน) ในการตัดสินใจ ถ้าจะเสนอระเบียบหรือนโยบายอะไรควรได้รับความเห็นชอบจากคนในสังคมก่อน

บรรยากาศภายในห้องสัมมนา

ก่อนจะปิดการสัมมนา **คุณชัยวัฒน์ และคุณทิพย์พาพร** ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นต่อข้อสรุปและข้อเสนอของนักศึกษา โดยคุณชัยวัฒน์ ขอให้ความสนใจต่อบทบาทของผู้หญิงในสังคม เพราะปัจจุบันหญิงไทยมีบทบาทน้อยกว่าชาย โดยเฉพาะเมื่อต้องแสดงออก ส่วนคุณทิพย์พาพร กล่าวว่า การเข้าถึงประชาธิปไตยมีหลายวิธี แต่สามารถนำหลักศาสนามาร่วมได้ ทุกศาสนาสอนให้ทำความดี จึงสามารถนำหลักศาสนามาใช้ได้ไม่ว่าจะเป็นศาสนาอะไร และยกตัวอย่างการสัมมนาครั้งนี้ว่า นำคนต่างศาสนาและวัฒนธรรมมาทำกิจกรรมร่วมกันได้ นี่คือการเข้าถึงประชาธิปไตย เป็นการทำให้ประโยชน์ส่วนรวมมีความกล้าหาญทางจริยธรรม ยืนหยัดในสิ่งที่เชื่อมั่นว่าดี ต้องกล้าอธิบาย กล้าหาญ และมีสติปัญญา

นักศึกษาทั้ง 8 มหาวิทยาลัย
ถ่ายภาพร่วมกับวิทยากร
และผู้บริหารสถาบันนโยบายศึกษา